

Advies nr. 19 inzake de Prebegroting 2021

Ons beeld

Er wordt al lange tijd gesproken over een tekort in het sociaal domein. De vraag is, hoe dat tekort is ontstaan en waarom het nog steeds bestaat. De decentralisatie van WMO, Jeugdzorg- en Participatiewet in 2015 ging gepaard met gigantische bezuinigingen. Landelijk van € 15 miljard terug naar € 11,5 miljard (cijfers VNG). Voor Maastricht een negatief verschil van naar schatting tussen € 40 miljoen en € 50 miljoen. Zo begonnen Maastricht en alle andere gemeenten in Nederland al met een achterstand. Ook toen was bekend dat de kortingen zouden doorlopen, sommige zelfs nog oplopen.

Bovendien moesten van dit mindere bedrag ook nog eens de salarissen en sociale lasten voor een 50-tot 60-tal consultants worden betaald. Die werden in 2014 'ingevlogen' vanuit zorginstellingen om vanuit de Dienst Sociale Zaken Maastricht-Heuvelland keukentafelgesprekken uit te voeren en beschikkingen voor te bereiden. Dat is ook wat de 3 decentralisaties ons hebben gebracht: een enorme bureaucratie die we zelf als burgers mogen betalen uit de toch al sterk verminderde baten voor het sociaal domein.

Dat het allemaal qua zorg en ondersteuning minder werd, hebben de leden van de integrale Adviesraad Sociaal Domein (toen nog WMO-raad) in 2015 zelf ervaren aan de vele telefoontjes en andere signalen die zij kregen van Maastrichtse burgers die bijvoorbeeld uren moesten inleveren op hun huishoudelijke hulp. Overigens heeft de toenmalige WMO-raad in 2014 zijn adviezen aan het college opgesteld met de vinger langs het lijstje van bedragen die Maastricht per onderdeel van de WMO zou gaan krijgen. Nergens hebben we toen méér dan deze bedragen geadviseerd, maar ook nergens minder!

Het KPMG-rapport

Wij kennen het KPMG-rapport over de analyse van de bedrijfsvoering en de planning- & controlcyclus van de gemeente voor wat betreft het sociaal domein. U zou daartoe al verbeterinitiatieven hebben genomen. Mondeling zijn daarvan in de raadsdebatten enkele genoemd. Wij hebben u over het betreffende KPMG-rapport geadviseerd de door KPMG voorgestelde bezuinigingen niet over te nemen 'aangezien en zolang niet bekend is welke gevolgen deze zullen hebben voor de betreffende Maastrichtse burgers'. Ook hebben wij in de tekst van ons advies erop gewezen, dat de nadelige gevolgen van de gebrekkige bedrijfsvoering en planning- & controlcyclus eenzijdig werden afgewenteld op de kwetsbare burgers van Maastricht. Derhalve hebben wij u onder het motto 'extern winnen is intern beginnen' geadviseerd eerst de financiële resultaten van uw verbeterinitiatieven in beeld te (doen) brengen.

De Gemeenterekening 2019

De Gemeenterekening 2019 werd gepubliceerd op 28 mei 2020, dat is één dag ná het eerste raadsdebat over het KPMG-rapport en de door KPMG en het college voorgestelde bezuinigingen. De bevindingen van deze Gemeenterekening konden derhalve niet meer worden meegenomen in het eerste raadsdebat over het KPMG-rapport op 27 mei 2020.

Op pagina 84 van de Gemeenterekening 2019 zien wij de lasten en baten vermeld van Programma 6, Sociaal Domein, onder de noemer 'Wat heeft het gekost'. Een nadere toelichting op de resultaten van lasten en baten ontbreekt. Die beperkt zich slechts tot een opsomming hoe het nadelig saldo tot stand is gekomen. De LASTEN van het sociaal domein laten een VOORDELIG-saldo zien van bijna € 6 miljoen, uiteraard t.o.v. de begrote lasten. Als je van de lasten in de 'begroting definitief na wijziging' afzet tegen de 'begroting primitief', dan zie je wijzigingen die duiden op conservatief begroten. Waarschijnlijk is mede daardoor het voordelige saldo ontstaan. Voor ons in ieder geval geen aanwijzing, 'dat het college er alleen op uit lijkt te zijn geweest de Maastrichtse burgers tevreden te stellen.'

Bij de BATEN daarentegen zien we een NADELIG-saldo van € 11 miljoen, ook weer t.o.v. de begrote baten. Dat duidt erop, dat de gemeente te weinig middelen heeft gehad om de (toch al voordelige) lasten van het sociaal domein te dragen. Wat daarbij -ook in de toelichting- ontbreekt is het ook in 2018 al vaststaande gegeven dat vanaf 1 januari 2019 voor de WMO een abonnementstarief zou gaan gelden. Bij een stijgende vraag zou dat naar verwachting moeten leiden tot een verder oplopend tekort bij de baten. Dat laatste zou dan zichtbaar moeten zijn in de lasten voor Maatwerkvoorzieningen WMO en Maatwerkdienstverlening 18+ (huishoudelijke hulp 10% meer aan kosten en woningaanpassingen (45%!)).

Dat wordt echter nergens in de Gemeenterekening 2019 aangegeven of toegelicht. Dat geldt overigens ook voor de beperkte extra middelen die u van het Rijk in 2019 heeft gekregen voor de groeiende vraag naar Jeugdzorg (ong. € 4 miljoen). Overigens zijn het nadelig saldo door de aanzuigende werking van het abonnementstarief, de groeiende vraag naar Jeugdzorg en de beperkte financiële middelen die de gemeente Maastricht daarvoor krijgt, vooral debet aan het totale tekort in het sociaal domein Maastricht. Regionaal lijkt u quitte te spelen. Maar wat zijn nu op pagina 84 de exacte cijfers die specifiek zijn voor Maastricht?

De Prebegroting 2021

Wij hebben de Prebegroting 2021 gelezen en geconstateerd dat deze extra bezuinigingen laat zien ten opzichte van de 'Onderlegger bezuinigingsproces'. Op diverse plaatsen in de Prebegroting heeft u het over een toenemende vraag bij Jeugdzorg en WMO die u wilt inperken. U licht dit toe met de mededeling dat verdergaande maatregelen noodzakelijk zijn om de groeiende kosten in het sociaal domein te beteugelen. Tevens zien wij in de Prebegroting 2021 dat u de aanvankelijk voor dat jaar geplande bezuinigingen in de beleidsvelden gezondheid, sport en cultuur niet als zodanig wilt inboeken wegens de latere besluitvorming over de definitieve begroting 2021. Daarentegen zien we in 2021 een extra verhoging van de door u in de 'Onderlegger bezuinigingsproces' voorgestelde bezuinigingen, vooral bij de WMO en de vrijwilligerssubsidies. Wij zien dat u over wilt gaan op lumpsum financiering van een beperkter aantal zorgaanbieders in WMO en Jeugdzorg. Uw college zegt zich te realiseren dat deze nieuwe maatregelen impact hebben op de inwoners van Maastricht.

Ons oordeel

Het tekort in het sociaal domein wordt veroorzaakt door de beperkte financiële middelen die het Rijk ter beschikking wenst te stellen tegenover een ook door KPMG in zijn rapport van februari 2020 geconstateerde groei van het vraagvolume in de WMO en de Jeugdzorg. Dat was u al langer bekend en daar heeft u in het verleden op gereageerd door de toen nog beperkte tekorten over 2016 en 2017 bij te spijkeren uit de gemeentelijke reserves en het introduceren van draaiknoppen in 2018 en 2019.

De Gemeenterekening 2019

Op pagina 7 van de Gemeenterekening 2019 (1.2 Financieel beeld) geeft u zelf aan:

“De hoofdoorzaak van het tekort is de decentralisatie van taken in het sociaal domein met een forse korting door de Rijksoverheid. Een tekort dat bij ongewijzigde omstandigheden alleen maar toeneemt door de toenemende vraag. Inzake de oorzaken van de tekorten sociaal domein is onlangs door KPMG een uitgebreid rapport gepubliceerd. Los van de huidige bezuinigingsopgave, zijn dan ook maatregelen nodig om de groeiende vraag in het sociale domein in te dammen door keuzes te maken.”

U noemt zelf wel de hoofdoorzaak van het tekort, maar neemt daar de in onze ogen verkeerde en onlogische maatregel op, nl. ‘de groeiende vraag in het sociale domein in te dammen door keuzes te maken.’ Daarmee pakt u de hoofdoorzaak van het tekort niet aan. U werkt met andere woorden alleen aan de gevolgen van het tekort voor uw begroting, niet aan de oorzaak van het tekort.

Ons inziens maakt u daarmee dezelfde fout als destijds Colijn tijdens de crisis van de dertiger jaren in de vorige eeuw. Omdat de staat toen door de crisis ieder jaar minder inkomsten kreeg, meende Colijn ook zijn huishoudboekje op orde te krijgen door ieder jaar te bezuinigen op de uitgaven. Dat leidde tot een spiraal naar beneden, waardoor de crisis voor de mensen alleen maar tot nog meer ellende leidde. De maatregelen van Colijn hebben de crisis van toen alleen maar verdiept. Dat dreigt nu anno 2020 in Maastricht ook te gebeuren.

In onze ogen doet u er verstandig aan te acteren op de door u ook geconstateerde hoofdoorzaak van het tekort in het sociaal domein, nl. de te geringe hoeveelheid financiële middelen die de Rijksoverheid aan de gemeente(n) ter beschikking stelt. Er moet niet worden bezuinigd op het sociaal domein, want bij een stijgende vraag blijf je daarmee bezig. En dat nog wel ten koste van onze meest kwetsbare burgers! Om te laten zien dat Maastricht ‘een sociale en ontspannen stad’ wil zijn en blijven, moet er juist geld bij!

Het KPMG-rapport

Het KPMG-rapport beoogt een analyse te geven van uw interne bedrijfsvoering en de planning&controlcyclus en geeft bezuinigingsvoorstellen. Als een bedrijf te maken krijgt met fikse financiële tegenwind, dan gaat dat bedrijf kijken hoe de bedrijfsvoering efficiënter kan. Dan gaat zo’n bedrijf reorganiseren. Maar zeker niet de financiële schade verhalen op zijn klanten. Want die zouden wel eens naar de concurrent kunnen overlopen. Tenzij dat bedrijf een monopolist is en zich ervan bewust is dat de klant nergens anders heen kan. En dat geldt

voor de Maastrichtse burger die zorg en/of ondersteuning nodig heeft. Het kan toch niet zo zijn, dat uw college zich wil gedragen als een monopolist?

De iASD zal in dit advies over de Prebegroting 2021 consistent zijn en bij zijn advies van vóór corona blijven om de bezuinigingen sociaal domein uit het KPMG-rapport niet over te nemen, 'aangezien en zolang de gevolgen voor de kwetsbare burgers niet duidelijk zijn'. Dat is door de coronacrisis niet veranderd. Ook blijven wij uitgaan van het motto 'Extern winnen is intern beginnen'.

De Maastrichtse Maat

In de raadsdebatten over het KPMG-rapport van 27 mei 2020 en volgende dagen was de zogenaamde 'Maastrichtse Maat' ook onderwerp van discussie. De Maastrichtse Maat zien we echter nergens terug in welke begroting of gemeenterekening dan ook. Zuiver boekhoudkundig gezien is daaraan dus geen enkele euro uitgegeven. Ware dat wel zo, dan had dat zichtbaar moeten zijn. Daar kan niet achteraf de schuld aan worden gegeven. We kunnen de Maastrichtse Maat hooguit 'herdefiniëren' als 'het willen zijn van een sociale en inclusieve stad'.

De Prebegroting 2021

U zult er niet vreemd van opkijken, als wij de door u voorgestelde lijn van nog meer bezuinigingen in de uitgaven van de WMO en op vrijwilligerswerk niet zien zitten. Zie daarvoor ons advies over het KPMG-rapport en ons oordeel over de Gemeenterekening 2019. Wel zijn wij er gelukkig mee dat u nu op papier transparant bent over de interne verbeterinitiatieven die u al heeft genomen en nog van plan bent te nemen. Wij begrijpen ook dat het op dit moment lastig, zo niet onmogelijk is daarvan de financiële resultaten zichtbaar te maken.

Echter zien wij uw voorstel om over te gaan op lumpsum financiering van een beperkter aantal zorgaanbieders als een kwart maatregel als daarbij aan de voorkant geen afspraken worden gemaakt over volume en budget. En een halve maatregel, als u daar niet aan vastkoppelt een aantal 'ingevlogen' consultants van SZMH, destijds nodig voor het voeren van keukentafelgesprekken en het voorbereiden van beschikkingen, weer te laten terugkeren naar de zorgaanbieders. Deze mensen kunnen daar beter eerdere zorg leveren om zwaardere en duurdere zorg zoveel mogelijk te voorkomen. De gemeente blijft in onze ogen wel gaan over de indicatiestellingen voor zwaardere specialistische zorg en ondersteuning en het monitoren van de resultaten van de zorg.

Het verdient hier aanbeveling om -vooruitlopend op uw 'Noodplan Sociaal Domein' en uw 'Veranderprogramma Sociaal Domein' uw licht op te steken in Eindhoven om te zien met welke zorginhoudelijke en maatschappelijke visie de gemeente Eindhoven een reorganisatie heeft doorgevoerd en een tekort van € 47(!) miljoen in 2017 heeft weggewerkt (zie www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/nieuws/tekorten-in-sociaal-domein-beteugeld.12506215.lynkx en www.wijeindhoven.nl)

WMO

De iASD is van oordeel dat de grootste prioriteit moet worden gegeven aan de behoeften van de meest kwetsbare burgers in onze samenleving: de mensen die niet langer om uiteenlopende redenen in staat zijn voor zichzelf te zorgen, dak- en thuislozen, mensen met psychiatrische problematieken, ouderen met dementie, mensen met beperkingen, verwarde

mensen, mensen die hun verslavingsproblemen willen aanpakken. Op hun zorg- en ondersteuningsbehoefte mag ons inziens geen enkele bezuiniging plaatsvinden.

Jeugdzorg

De iASD is van oordeel dat hier de situatie ernstig is, zo niet dreigend-fataal. Zeker als hier de Rijksoverheid niet met meer geld over de brug komt. De schrijnende gevolgen zijn bekend: meer huiselijk geweld, trauma's en verwaarlozing, dreigende maatschappelijke ontwrichting. Rechters staan vaak met de rug tegen de muur. Ook jongeren met problemen die zij zelf niet kunnen oplossen, verdienen het bijgestaan en ondersteund te worden en een respectvolle plek in de maatschappij te verwerven. Kortom: op Jeugdzorg kan, mag en moet niet worden bezuinigd, in tegendeel!

Wij zouden het weten te waarderen als u de moed zou hebben een niet-sluitende begroting 2021 voor het programma sociaal domein te formuleren en te presenteren. Als een signaal naar andere, hogere overheden dat er iets moet worden gedaan aan de veel te geringe financiële middelen die u heeft om te voldoen aan de gestegen zorgvraag en ondersteuningsbehoeften onder de burgers van de gemeente Maastricht.

In de bijlage bij dit advies schetsen wij de mogelijk in de nabije toekomst te verwachten maatregelen van de Rijksoverheid inzake het zorgstelsel en de arbeidsparticipatie. Ook maken wij daarin melding van twee rapporten inzake de armoede. Daar zitten opties en maatregelen bij die de kwetsbare burgers van Maastricht extra zullen gaan raken, dus bovenop de door u in de Prebegroting 2021 voorgestelde bezuinigingen.

Ons advies

- Wij adviseren u voor wat betreft het tekort in het sociaal domein Maastricht met een niet-sluitende begroting te komen, u volop in te zetten voor het krijgen van meer financiële middelen voor het sociaal domein en daarbij voorop te lopen bij de lobbyactiviteiten van andere Nederlandse gemeenten.
- Wij adviseren u in dit verband de gemeenteraad van Maastricht te wijzen op de motie die de gemeenteraad van de gemeente Alphen-Chaam heeft aangenomen om het Rijk te bewegen tot een stabiel Gemeentefonds te komen (op 19 mei 2020 door de griffie van de gemeente Maastricht gepubliceerd bij de ingekomen stukken voor de gemeenteraad).
- Wij adviseren u tegelijkertijd te bezuinigen, maar niet met een boekhoudkundige blik of vanuit de houding van een 'monopolist' of langs de simpele meetlat van het KPMG-rapport. Dat soort bezuinigingen blijven de kwetsbare Maastrichtse burgers en vrijwilligers raken en betekenen een aantasting van de tot nu toe bereikte resultaten in de kanteling en de transformatie van het sociaal domein.
- Wij adviseren u om, gewapend met een zorginhoudelijke en maatschappelijke visie en de daaruit voortvloeiende zakelijke werkwijze de Maastrichtse tekorten in het sociaal domein aan te pakken.

- Wij adviseren u in dit verband -en alvast vooruitlopend op uw 'Noodplan Sociaal Domein' en 'Veranderprogramma Sociaal Domein'- tegelijk met de door u voorgestelde lumpsumfinanciering van een beperkter aantal zorgaanbieders aan de voorkant met hen afspraken te maken over volume en budget en hen te 'dwingen' in de richting van een samenwerkingsverband. Tevens een aantal van de consultants die destijds nodig waren bij SZMH, terug te laten gaan naar hun zorgaanbieders en een servicebureau van de gemeente Maastricht alleen specialistische aanvragen te laten toetsen en de resultaten van zorg te monitoren.
- Wij adviseren u ons om nader advies te vragen over uw Noodplan Sociaal Domein en Veranderprogramma Sociaal Domein.

BIJLAGE

In deze bijlage vindt u een schets van de gevolgen die Maastrichtse burgers mogelijk nog gaan ondervinden door eventuele maatregelen die het huidige en straks nieuwe kabinet in de nabije toekomst zouden kunnen nemen. Die komen dan bovenop uw voorstellen tot bezuinigingen in de Prebegroting 2021.

Brede maatschappelijke heroverwegingen

Wij hebben de 'brede maatschappelijke heroverwegingen' gelezen die het kabinet Rutte III eind april 2020, midden in de coronacrisis, heeft gestuurd naar de Tweede Kamer. De financiële, maatschappelijke en gezondheidsgevolgen van de coronacrisis zijn daarbij niet eens meegenomen. Daarin zien we als beleidsopties voor het zorgstelsel bijvoorbeeld de optie tot verhoging van het huidige eigen risico met bedragen tussen de € 100 en € 500 per jaar, bijvoorbeeld de optie tot het betalen van eigen bijdragen bij verrichtingen en behandelingen door specialisten, wijkverpleegkundigen en huisartsenposten, bijvoorbeeld de optie om te stoppen met dagactiviteiten in de langdurige zorg. In de 'brede maatschappelijke heroverwegingen' voor arbeidsparticipatie lezen we bijvoorbeeld de optie om de bijstandsuitkering met 25 % te verlagen om uitkeringsgerechtigden te stimuleren betaald werk te aanvaarden.

Gevolgen corona

Wij hebben de gevolgen van de coronacrisis gezien in de wrede manier waarop mensen aan hun einde zijn gekomen. En als mensen wel genezen zijn, zien we welke inspanningen op het gebied van revalidatie er dan nog moeten worden geleverd. Grootste slachtoffers qua gezondheid zijn hier de ouderen, chronisch zieken, mensen met beperkingen en veel jongeren die zonder werk zijn komen te zitten. Kwetsbare burgers waar de integrale Adviesraad Sociaal Domein voor op wil komen. Dus ook voor al diegenen die financieel en maatschappelijk de gevolgen van deze ingrijpende crisis ervaren en nog zullen gaan ervaren.

Wij zijn van oordeel, dat we nog te veel in het duister tasten over de manieren waarop de Rijksoverheid de 'kosten' van de coronacrisis, inclusief die van diverse economische steunmaatregelen en de buitengewone extra inzet van ziekenhuizen en zorgpersoneel, wil

terugverdienen. Prof. Wim Groot van de UM spreekt al over een extra verhoging van de zorgpremie van € 12,50 per maand. Ook kan er sprake zijn van belastingverhogingen. In onze ogen zijn dat allemaal eventuele maatregelen die de huidige crisis alleen maar verergeren. Om de crisis te boven te komen moet er naar onze mening niet worden bezuinigd, maar juist worden geïnvesteerd in een duurzame economie die de gezondheid en het welzijn van mensen op de eerste plaats stelt.

Toename armoede

Recente rapporten van het SCP en CPB tonen aan dat bij ongewijzigd beleid -en nog los van de coronacrisis! - de maatregel van het kabinet Rutte I van 2011 inzake de bijstandsuitkering, de armoede vanaf 2021 met een kwart zal doen toenemen, nl. van 5,3% naar 6,8% van de bevolking! Omdat de armoedecijfers van Maastricht nog boven het landelijk gemiddelde liggen, zullen de gevolgen voor Maastricht groter zijn, Nog meer mensen die hun huur niet meer kunnen betalen, nog meer mensen naar de voedselbanken. Daar passen uw bezuinigingsvoorstellen niet bij.

Met de meeste hoogachting,

Harry Visser,
Secretaris

Kees Eken,
Voorzitter